

Джерела та література

1. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 668 с.
2. Окунев І. С. Проблема правосуб'єктності як складова теорії правового статусу суб'єкта права / І. С. Окунев // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. Вип. 37. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. – 748 с.
3. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-те вид., переробл. і доопрац. – К. : Вид-во Ліра-К, 2012. – 576 с.
4. Окунев І. С. Загальнотеоретичні засади правового статусу суб'єкта права : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / І. С. Окунев. – К., 2010. – 21 с.
5. Морозова Л. А. Теория государства и права : учебник / Л. А. Морозова. – М. : «Юрист», 2005. – 414 с.
6. Погорілко В. Суб'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види / В. Погорілко, В. Федоренко // Право України. – 2002. – № 10. – С. 3–9.

Кравчук В. Поняття конституційної правосуб'єктності. В статті обобщено основні научні підходи к пониманию категории «конституционная правосубъектность», проанализировано их влияние на определение дефиниции «конституционная правосубъектность». Конституционная правосубъектность в целом может как устанавливаться, так и признаваться нормами конституционного права. Поэтому представляется невозможным отождествление понятий «конституционная правосубъектность» и «конституционно-правовой статус», более того, конституционная правосубъектность является неотъемлемой составной конституционно-правового статуса. Учитывая взаимосвязь конституционной правосубъектности с общей теорией права, а также с иными отраслевыми правовыми статусами, автор обосновывает собственное определение категории «конституционная правосубъектность». Изложенные в работе теоретические предложения могут быть использованы в учебном процессе, а также служить предметом более глубокого изучения.

Ключевые слова: конституционная правосубъектность, правосубъектность, субъекты конституционно-правовых отношений.

Kravchuk V. The Concept of Constitutional Legal Personality. The paper summarizes the main scientific approaches to understanding the category «constitutional legal personality» as well as analyzes these approaches' impact on the definition of the term «constitutional legal personality». The constitutional legal personality in its whole can be ruled and recognized by the constitutional law. Therefore, it seems impossible to identify the categories «constitutional legal personality» and «constitutional-legal status». Moreover constitutional legal personality is an integral part of constitutional and legal status. Taking into consideration the ties between the constitutional legal personality and the general theory of law, as well as the law of other branches, the author gives own definition of the category «constitutional legal personality». The given theoretical suggestions can be applied in the educational process as well as serve as the subject of more detailed study.

Key words: constitutional legal personality, personality, subjects of constitutional and legal relations.

УДК 351.74

Р. Шишикова

Сутнісно-функціональний аналіз категорій громадського порядку та громадської безпеки

У статті розкрито сутність понять громадського порядку та громадської безпеки, мета яких – підтримка особистої безпеки громадян, забезпечення нормальних умов для функціонування державних і громадських організацій, проаналізовано їх структуру й функції, а також на основі порівняльного аналізу окреслено спільні та відмінні риси визначених категорій.

Ключові слова: громадський порядок, громадська безпека, зміст громадського порядку, зміст громадської безпеки, елементи громадського порядку.

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливий чинник управління в галузі внутрішніх справ – охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки. Ці явища взаємопов'язані між собою й, відповідно, складають одну з найголовніших цілей діяльності органів

внутрішніх справ, оскільки, чим краще здійснюється діяльність стосовно громадського порядку та громадської безпеки, тим менш вірогідним є скоєння злочинів, інших правопорушень, тим більш захищеними відчують себе громадяни. Громадський порядок – частина суспільних відносин, що склалися переважно в громадських місцях, метою яких є підтримка особистої безпеки громадян, суспільного спокою, забезпечення нормальних умов для функціонування державних і громадських організацій, для праці й відпочинку громадян. Громадська безпека є станом захищеності життєво важливих інтересів держави та суспільства, який характеризується відсутністю загроз нормальному функціонуванню державних і громадських організацій звичайному ритму життя пересічних громадян. Отже, обидві ці категорії характеризують взаємопов'язані явища, спрямовані на досягнення спільної єдиної мети – такого позитивного стану суспільства, який унеможливує або ж робить мінімально можливим виникнення небезпек як перед суспільством, так і перед окремими громадянами.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблему аналізу сутності, змісту, практичної реалізації забезпечення громадського порядку та громадської безпеки досліджували учені В. Авер'янов, К. Афанасьєв, Ю. Битяк, А. Ведерніков, В. Гаращук, І. Голосніченко, О. Дьяченко, С. Константинов, І. Коліушко, Р. Куйбіда, В.Шкарупа й ін.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті – теоретичний аналіз сутності та функцій категорій адміністративно-правової науки: «громадський порядок» і «громадська безпека», а також визначення логічного співвідношення та взаємозв'язку між ними.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Насамперед з'ясуємо зміст визначених понять. Як свідчить аналіз наукової літератури, у юридичній теорії до сьогодні ще немає єдиного тлумачення поняття «громадський порядок». Одні автори ототожнюють його з поняттям правопорядку чи порядком суспільних відносин, інші під громадським порядком розуміють певну поведінку людей у громадських місцях, треті пов'язують це поняття з громадськими відносинами, які забезпечують створення нормальних умов для діяльності громадян, підприємств, установ, організацій [3; 6; 7; 8]. Ми під громадським порядком розуміємо врегульовану правовими та іншими соціальними нормами певну частину суспільних відносин, що становлять режим життєдіяльності у відповідних регіонах, забезпечують недоторканність життя, здоров'я й гідності громадян, власності та умов, які склалися для нормальної діяльності установ, підприємств, організацій, посадових осіб і громадян. Реальний прояв суспільних відносин залежить не тільки від умов та обставин, які створюються самими суб'єктами відносин, а й від тих, які перебувають за межами волі учасників відносин. У зв'язку з цим слід визнати, що громадський порядок уключає не тільки певні системи суспільних відносин, а й супутні їм сприятливі умови та обставини, що забезпечують їх безперешкодний прояв. Отже, поняття «громадський порядок» – це категорія, яка складається з трьох основних елементів:

- 1) зміст громадського порядку;
- 2) засоби його регулювання;
- 3) цілі встановлення громадського порядку [9].

У науковій літературі наголошується на тому, що зміст громадського порядку складається з певної частини суспільних відносин, які утворилися в суспільстві, а також супутніх їх прояву умов та обставин. Отже, зміст громадського порядку становлять такі системи суспільних відносин:

- 1) системи суспільних відносин, що забезпечують життя, здоров'я, честь і гідність громадян;
- 2) системи суспільних відносин, які забезпечують збереження власності;
- 3) системи суспільних відносин, що забезпечують нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян.

Актуальним у контексті нашого дослідження є з'ясування структурних елементів громадського порядку. Отже, у процесі дослідження виділено такі елементи громадського порядку:

1. Засоби регулювання суспільних відносин, які становлять його зміст: правові, а також інші соціальні норми – норми моралі, звичаї, релігійні норми, правила громадського співжиття; із їх допомогою встановлюються права та обов'язки учасників суспільних відносин, визначаються заборони на вчинення певних дій, а також можливість і порядок застосування санкцій. Крім того, за допомогою засобів регулювання формуються відповідні установи, покликані забезпечувати безперешкодну реалізацію суспільних відносин, що склалися, а також визначається їх компетенція та сфера впливу.

2. Визначення цілей суспільних відносин, що складаються, і їх регулювання. Такими загальними цілями громадського порядку виступають:

- а) забезпечення недоторканності життя, здоров'я, гідності та прав людини й громадянина;
- б) забезпечення недоторканності власності;
- в) підтримання необхідних умов нормальної діяльності підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян [7].

На основі аналізу юридичної літератури, визначень понять «безпека» та «громадський», поданих у тлумачному словнику [11], ми визначаємо громадську безпеку як стійкий стан щодо несприятливих впливів, які постійно контролюються діяльністю спеціальних державних органів, що повинні створювати умови для розвитку знань, умінь, навиків та реалізації соціально значимих потреб людини, її законних прав і свобод, забезпечуючи розвиток та збереження матеріальних і духовних цінностей суспільства, а також територіальну цілісність, суверенітет та конституційний устрій держави. Отже, очевидним є факт, що зміст громадського порядку тісно переплітається зі змістом громадської безпеки, яка являє собою відносини, пов'язані з відверненням або ліквідацією шкідливих для життя й здоров'я людини наслідків, що викликані небезпечною для оточуючих поведінкою людей або дією стихійних сил природи. Відомо, що невиконання своїх взаємних обов'язків учасниками відносин може мати місце за обставин і причин, які перебувають за межами їхньої волі. Порушити нормальний порядок суспільного життя, суспільних відносин, що склалися, створити загрозу безпеці громадян та збереженню їхнього майна, порушити нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян можуть і такі обставини, як стихійні лиха, пожежі, паводки, землетруси, епідемії тощо.

А тому слід визнати, що складовою частиною змісту громадського порядку є громадська безпека, яка також ґрунтується на суворому виконанні встановлених вимог учасниками відносин із метою попередження та ліквідації шкідливих наслідків стихійних сил природи чи інших небезпечних для суспільства явищ.

У Конституції України виокремлюють три основних різновиди безпеки: «безпека громадянина» (ст. 13), «громадська безпека» (статті 16, 36, 39, 92), «безпека держави» (статті 18, 37, 106) [13].

У постанові Верховної Ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» визначається національна безпека України як стан захисту важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх загроз і є необхідною умовою збереження духовних та матеріальних цінностей. Тут головними об'єктами національної безпеки є:

- громадянин – його права й свободи;
- суспільство – його духовні та матеріальні цінності;
- держава – її конституційний лад, суверенітет, цілісність і недоторканність кордонів.

Для більш глибокого сутнісного розкриття понять «громадський порядок» і «громадська безпека» доцільний порівняльний аналіз цих категорій. Такий підхід зумовлений насамперед тим, що в діяльності державних органів завдання щодо забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку розв'язуються інколи одними й тими самими апаратами й посадовими особами.

У юридичній літературі визначаються деякі спільні ознаки понять громадської безпеки та громадського порядку [10, с. 12]. Так, наприклад, до схожості цих понять слід віднести такі ознаки:

1) названі категорії є складними за соціальною природою, маючи у своїй основі певну сукупність суспільних відносин, які охороняються державою;

2) ці категорії відображають найбільш суттєві й багатогранні зв'язки у сфері суспільного життя, які мають загальні ознаки, що дає змогу їх порівнювати, (наприклад захист прав, свобод і законних інтересів об'єкта зазіхання тощо);

3) однорідність суспільних відносин, які утворюють кожне з цих понять, і регулювання їх визначеними сукупностями норм дає змогу розглядати ці відносини як схожі явища.

Однак, незважаючи на наявність логічного сутнісного взаємозв'язку громадського порядку й громадської безпеки, у реальному житті вони залишаються самостійними категоріями, а в праві – самостійними правовими інститутами. Тому, будь-яка спроба їх об'єднання як єдиного явища не є коректною. Для переконливості такої думки наведемо деякі істотні ознаки, що розмежовують ці категорії.

1. Характер соціальних потреб. Ідеться про те, що, якщо домінуюче положення у визначенні громадського порядку займають потреби в забезпеченні громадського спокою, створення сприятли-

вих умов для нормального функціонування підприємств, громадських установ, ритмічності суспільного життя, то в основі громадської безпеки є необхідним підтримання динамічно-стійкого стану об'єктів щодо несприятливих впливів.

2. Засоби регулювання. Тобто, якщо в регулюванні громадського порядку, крім правових норм використовуються й моральні норми, звичаї та традиції, то в регулюванні громадської безпеки поряд із правовими нормами широко застосовуються технічні та техніко-юридичні правила, закріплені в паспортах, правилах, інструкціях й інших документах, які є технічно-юридичними нормами. Регулювання відносин у сфері забезпечення громадської безпеки здійснюється й організаційними нормами, які закріплюють певні структури й інституції, забезпечуючи внутрішньосистемну єдність, узгодженість функціонування елементів конкретних структур і відображаючи динамічний характер організації певних суб'єктів.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, громадський порядок і громадська безпека – це органічно взаємопов'язані між собою соціальні явища, які зумовлюють єдність комплексу здійснюваних заходів щодо їх забезпечення й охорони.

Правовою основою організації громадської безпеки є законодавчі та інші нормативні акти, що регулюють громадський порядок, визначають організацію і встановлюють обов'язки, права органів внутрішніх справ, форми й методи їхньої діяльності. Завдання, функції та організаційну побудову служби охорони громадського порядку, конкретні форми й методи діяльності апаратів і підрозділів, які входять до її складу, на основі чинного законодавства встановлюються нормативними актами МВС України.

Джерела та література

1. Авер'янов В. Академічні дослідження проблем державного управління та адміністративного права: результати і перспективи / В. Авер'янов, О. Андрійко, В. Полюхович // Юрид. журн. – 2004. – № 5. – С. 34–39.
2. Авер'янов В. Реформування українського адміністративного права: ґрунтовний привід для теоретичної дискусії / В. Авер'янов // Право України / Міністерство юстиції України; Конституційний Суд України та ін. – К., 2003. – № 5. – С. 117–120.
3. Адміністративна реформа в Україні: чи вдасться розірвати замкнуте коло? // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
4. Адміністративна юстиція. Адміністративне судочинство: [навч. посіб.] / [Г. Ю. Гулевська, Т. О. Коломєць, Р. В. Сінельник та ін.]; за ред. Г. Ю. Гулевської, Т. О. Коломєць. – К.: Істина, 2007. – 152 с.
5. Адміністративне законодавство України та його розвиток (нотатки з науково-практичної конференції) // Право України. – 2007. – № 2. – С. 151–156.
6. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
7. Афанасьєв К. Сучасний формат адміністративних правовідносин / К. Афанасьєв // Право України. – 2008. – № 7. – С. 20–28.
8. Афанасьєв К. Щодо змісту категорії «Законодавство України» / К. Афанасьєв // Право України. – 2009. – № 11. – С. 124–131.
9. Бородин І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. Л. Бородин. – Х.: Нац. ун-т внутрішніх справ, 2004. – 38 с.
10. Ведерніков Ю. А. Адміністративне право України: навч. посіб. / Ю. А. Ведерніков, В. К. Шкарупа. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 336 с.
11. Великий тлумачний словник української мови / [за ред. В. Т. Бусела]. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
12. Виноградова О. І. Законодавство України про адміністративні правопорушення та адміністративне судочинство: [посібник] / О. І. Виноградова, Н. М. Мироненко, С. М. Штефан. – К.: Прецедент, 2007. – 158 с.
13. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
14. Кузьменко О. В. Процесуальні категорії адміністративного права: монографія / О. В. Кузьменко. – Львів: НАВСУ, ВАТ «Львівська», 2012. – С. 141.
15. Ширшикова Р. М. Організаційно-правові основи забезпечення громадського порядку в Україні: навч.-метод. посіб. / Р. М. Ширшикова. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – 124 с.

Ширшикова Р. Сущностно-функциональный анализ категорий общественного порядка и общественной безопасности. Проблема сущностно-функционального анализа категорий общественного порядка и общественной безопасности является своевременной и актуальной, поскольку особым элементом управления в системе внутренних дел является охрана общественного порядка и обеспечения общественной безопасности. Цель статьи – теоретический анализ раскрытия сущности и функций категорий административно-правовой науки: «общественного порядка» и «общественной безопасности», а также соотношение этих понятий. В статье «Сущностно-функциональный анализ категорий общественного порядка и общественной безопасности» раскрывается сущность понятий общественного порядка и общественной безопасности анализирует их структуру и функции, а также на основании сравнительного анализа выделяет общие и различные черты данных категорий. В выводах автор обосновывает понятия общественного порядка и общественной безопасности, как органически взаимосвязаны ассоциальные явления, которые обуславливают единство комплексов предпринятых мер по внедрению, обеспечению и охране.

Ключевые слова: общественный порядок, общественная безопасность, содержание общественного порядка, содержание общественной безопасности, элементы общественного порядка.

Shyrshykova R. The Essentially-Functional Study of the Categories of Public Order and Public Security Categories. The essentially-functional analysis of the categories of public order and public security is current today. The protection of public order as well as providing the public security is considered to be a special element of management. The goal of the paper is to investigate the main features and functions of the categories «public order» and «public security» as well as the interrelations between both concepts. In the article «The essentially-functional study of public order and public security categories» the author reveals the essence of the categories «public order» and «public security», analyzes their structure and functions, as well as highlights the common and different features of both categories by means of comparative analysis. In the conclusions the author proves the definition of the categories «public order» and «public security» as interrelated asocial phenomena that lead to the unity of the complexes of the measures implementation, maintenance and protection.

Key words: public order, public security, maintenance of public order, the content of public security, public order items.